

ח' טבת, תשע"ג, 21.12.2012

גיליון מס' 339

פרשת ויגש

כנראה שזה הזמן לירידת מדרגה

מאת יעקב נוקד, קיבוץ שלוחות

אחת התמיהות הגדולות בתורה, היא השאלה הפשוטה: כיצד הרשה יעקב לעצמו לרדת למצרים מלכתחילה? בפרשתנו מסופר סיפור תמוה ומיוחד, שאחד מחלקיו מתאר את ירידת כל משפחת יעקב למצרים, ולא על מנת לחזור בקרוב.

ישנו משפט האומר: "סיפורים קורים למי שידע לספר אותם". לכל אחד קורים בכל יום המוני סיפורים, אך רק אם מתבוננים באירועי חיים אלו כסיפורים, עם התחלה וסוף, ובעיקר עם משמעות, יודעים לתפוס אותם כסיפורים, ולא רק כשגרה אחת מתמשכת של יום ועוד יום. התורה יודעת ובחרה לספר את הסיפורים, ואף לפתוח את חלקה הראשון, חומש בראשית, בסיפורים.

אם נתרגם את סיפור ירידת יעקב למצרים, לסיפור על מנהיג יהודי בן ימינו המחליט לחסל את היישוב היהודי בארץ ישראל, לרדת עם כל העם היהודי למקום כלשהו בחו"ל, מאיזו סיבה שלא תהיה, נבין את התמיהה שבסיפור במלוא עוצמתה.

נתבונן בסיפור ה"פשוט". התורה מספרת לנו בשלב הראשון, שיעקב החליט לרדת למצרים, ל"ביקור", על מנת לראות את יוסף בטרם ימות:

"ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי, אלכה ואראנו בטרם אמות (בראשית מ"ה כ"ח). אך בפועל, בפסוק הבא מסופר שיעקב "אורז" את כולם, ומתכוון למסע רחב יותר. "ויסע ישראל וכל אשר לו, ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק" (בראשית מ"ו ג'). בהחלט מעשה תמוה. רק בשלב בו יעקב כבר בעיצומו של המסע למצרים, הוא מקבל מסר מהקב"ה על החלטתו: "אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם. אנוכי ארד עמך מצרימה, ואנכי אעלך גם עלה" (שם, ג'ד'). ה' מחזק את יעקב, מבטיח לו הצלחה במצרים, מבטיח לו שירד עימו, וגם שיעלה אותו בחזרה. אם נסכם, נוכל לראות שיש לפנינו סיפור על בן שנעלם, ומתגלה פתאום במקום בעייתי – מצרים. אביו רוצה לראותו, אך מחליט לעבור דירה, למצרים. במבט ראשוני החלטה זו תמוהה ביותר, אך בהמשך היא מתבררת כהחלטה נכונה מבחינת משמעותה העמוקה. אם נעמיק במשמעות הסיפור, נמצא שזהו סיפור על אדם המחליט, בגלל סיבה כלשהי, "לרדת ממדרגתו" באופן דרסטי, וההחלטה מתגלה בסופו של דבר כנכונה.

אם כך, האם ניתן ללמוד מכך מתי נכון לרדת ממדרגה? כאן נכנס המדרש ונותן רקע להחלטה תמוהה זו של יעקב, לרדת ממדרגתו:

ר' ברכיה בשם ר' יהודה בר סימון אמר: (משל) לפרה שהיו מושכין אותה למקולין (לשחיטה) ולא היתה נמשכת. מה עשו לה? משכו את בנה לפניו והיתה מהלכת אחריו על כרחה, שלא בטובתה. כך היה יעקב אבינו ראוי לירד

למצרים בשלשלאות ובקולרין. אמר הקב"ה: בני בכורי! ואני מורידו בבזיון?! ואם ליתן בלבו של פרעה איני מורידו פומבי?! אלא, הריני מושך את בנו לפניו והוא יורד אחריו על כרחו, שלא בטובתו והוריד את השכינה למצרים עמו. (בראשית רבה פ"ו ב')

לפי המדרש, ראוי היה יעקב לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, זאת אומרת בכפיה, ובאופן קשה. הסיבה לכך אינה כתובה במפורש, אך המדרש מדגיש שמצרים היא צומת שדרכה חייב יעקב לעבור, ובעקבותיו עם ישראל. יעקב יכול לעבור בה מרצון, או מתוך שלשלאות של ברזל.

השלב המתבקש הוא להמשיך ולנתח את התהליך שקרה לעם ישראל במצרים, וכיצד הצליח לצאת משם לבסוף. אך יש מקום גם לעצור בשלב זה, בשלב בו יעקב מבין, מתוך התבוננות מעמיקה, שעכשיו יורדים מהמדרגה הנוכחית. יעקב מבין שבשלב זה צריך להתכנס, לקפל הכל ולרדת למצרים. ויותר מכך, יעקב מבין שאם הוא לא עשה זאת מתוך רצון, מתוך הסכמה ומתוך הכנה, זה יקרה, אבל באופן חמור בהרבה, זה יקרה ב'שלשלאות של ברזל'. יעקב מבין שאם ירד למצרים בשלשלאות של ברזל, מרחבי ההכנה והתמרון שלו יהיו קטנים בהרבה.

הדברים עדיין מצריכים עיון ומחשבה רבה, אך כאשר מתבוננים על מצבים בהם קיימת "ירידת מדרגה" (חברתית, ערכית או אישית) בשלשלאות של ברזל (מבחינות שונות), יתכן שניתן היה לקיים את אותה "ירידת מדרגה" באופן נכון יותר, מתוך החלטה. גם אם ירידה כזו הינה מאתגרת ומסוכנת באותה מידה (כמו שיציאת מצרים היתה תהליך מאתגר ומסוכן מבחינת עם ישראל, שכב ר הגיע למ"ט שערי טומאה) לעתים, החשש מאותה "ירידת מדרגה", שמתבררת כהכרחית, הופך אותה להרסנית יותר.

כאשר אדם או חברה מנסים לחיות בדרך חיים ערכית, לא פעם קשה יהיה להם לבצע "ירידת מדרגה", ובצדק. מה שסיפור ירידת יעקב למצרים בא ללמדנו, הוא שבכל זאת, יש להיות עירניים, ולקרוא את המפה, ובנוסף, המדרש מספר על מנגנון שבו ההשגחה "קוראת" קודם ל"בן", כדי למשוך אחריו את ה"הורים" לתהליך שהוא לעתים מחוייב המציאות.

דור ה"בנים" גורר לעתים את דור ה"הורים" ל"ירידות מדרגה" שפעמים רבות מתאפיינות ב'שלשלאות של ברזל', על כרחם של דור ה"הורים". יעקב מלמד אותנו לזהות את השדרים העמוקים, להיענות להם, ואף לפעול על פיהם מתוך אורך רוח, ביציאה למסע ארוך, אך על מנת לחזור.

ולוואי שנצליח לשמוע, באותן "ירידות מדרגה" מיוחדות, את הקול האומר "אנוכי ארד עמך מצרימה, ואנכי אעלך גם עלה".

יעקב נוקד, תושב **קיבוץ שלוחות (שלפים)**, נשוי לליזה, אב לאלה ואיתמר. רב התיכון בשדה אליהו. מלמד יהדות בתכנית המנהיגות של ארגון "השומר החדש", וב"קדם" – בית המדרש לבוגרי צבא בשדה אליהו.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא. תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il